

Wrocław, 24 czerwca 2019

Prof. dr hab. Dariusz Doliński

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

II Wydział Psychologii, Wrocław

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym

doktor Moniki Wróbel

Doktor Monika Wróbel ukończyła dwa kierunki studiów magisterskich (oba w Uniwersytecie Łódzkim). W roku 2003 została magistrem psychologii na podstawie pracy „Wpływ nastroju na funkcjonowanie poznawcze człowieka” napisanej pod kierunkiem profesor Lucyny Golińskiej, a rok później – magistrem etnologii na podstawie pracy zatytułowanej „Badania empiryczne we współczesnej antropologii a ideał nauki”, napisanej pod kierunkiem profesor Katarzyny Kaniowskiej. Pracę doktorską z psychologii habilitantka obroniła natomiast na innej uczelni. W roku 2009 na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy przedstawiła dysertację zatytułowaną „Psychologiczne wyznaczniki podatności na zarażanie afektywne”. Promotorem była ponownie profesor Lucyna Golińska.

Doktor Monika Wróbel związana jest od początku swojej kariery akademickiej z Uniwersytetem Łódzkim. Pracę w Instytucie Psychologii tej uczelni rozpoczęła bezpośrednio po studiach, to jest w roku 2003, otrzymując etat asystenta. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii awansowana została sześć lat później na stanowisko adiunkta.

Recenzję dorobku doktor Moniki Wróbel rozpocznę od przedstawienia jego oceny zgodnie z formalnymi kryteriami oceny osiągnięć osoby występującej o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

I Dorobek naukowy

- 1. Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych znajdujących się w bazie WEB OF SCIENCE, w bazie JOURNAL CITATIONS REPORTS lub na liście EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE HUMANITIES**

Doktor Monika Wróbel legitymuje się znaczącym dorobkiem naukowym w zakresie artykułów, które zostały opublikowane w obiegu międzynarodowym. Są to prace, które ukazały się w tak renomowanych psychologicznych czasopismach, jak na przykład:

Perspectives on Psychological Science, Journal of Social and Personal Relationships, Basic and Applied Social Psychology, Journal of Social Psychology, Social Psychological and Personality Science, Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment i inne.

Podkreślić przy tym trzeba, że publikacje takie wchodzą zarówno w skład formalnego (wynikającego z Ustawy) tzw. osiągnięcia naukowego (cztery artykuły), oraz lokowane są przez habilitantkę także poza tą kategorią (także cztery). Szereg innych artykułów Monika Wróbel opublikowała w czasopismach z listy ERIH a także w najważniejszych polskich czasopismach psychologicznych. Ma w dorobku także ważne rozdziały w książkach, które ukazały się w prestiżowych światowych wydawnictwach. Takie osiągnięcie jednoznacznie spełnia standardy ilościowe, jakie polskie środowisko psychologiczne powszechnie obecnie uważa za wystarczające do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Dodam, że uwagę zwraca zróżnicowanie czasopism, w których doktor Monika Wróbel publikowała swoje odkrycia. Pokazuje to, że potrafi ona wyjść naprzeciw, zróżnicowanym często, oczekiwaniom edytorów poszczególnych periodyków.

2. Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych, innych niż przedstawione powyżej oraz redakcje naukowe monografii wieloautorских

Doktor Wróbel jest autorką książki wydanej w 2016 roku przez Wydawnictwo Naukowe PWN, zatytułowanej: „Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi”. Ponieważ książka ta jest formalnym elementem tzw. osiągnięcia naukowego, jej merytoryczną ocenę przedstawiam niżej. W tym miejscu pozwolę sobie jedynie na uwagę, że dobrze się stało, że monografia ta ukazała się prestiżowym wydawnictwie (a nie, jak niestety często dzieje się z powodów bezsensownych uregulowań wewnątrzuczelnianych w lokalnym

wydawnictwie uniwersyteckim). Dzięki temu monografia ta ma zapewnioną odpowiednią dystrybucję i mogła dotrzeć do szerokiego kręgu psychologów akademickich.

**Autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów,
dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych**

3. Liczba cytowań publikacji, h index

Indeks Hirsha Moniki Wróbel według bazy Google Scholar wynosi 6, według Scopus a bazy Web of Science – zgodnie: 4. Są to wskaźniki zdecydowanie satysfakcjonujące, zwłaszcza jeśli zważywszy, że większość znaczących publikacji habilitantki ukazała się niedawno, więc nie mogły być jeszcze cytowane (zwłaszcza dotyczy to Web of Science, gdzie cytowanie nalicza się dopiero po ostatecznym ukazaniu się artykułu, który przywołuje w bibliografii daną pracę).

Również wskaźniki cytowań prac Moniki Wróbel uważam za wysokie. Zarówno indeksy biorące pod uwagę wszystkie prace opublikowane przez habilitantkę, jak i wyłącznie prace, które ukazały się w obiegu światowym są więcej niż satysfakcjonujące. Tak więc, odpowiednio, według Google Scholar liczba ta wynosi 139, a według Web of Science prace Wróbel zostały zacytowane 34 razy. Zwłaszcza to ostatnie robi na mnie jako recenzencie dobre wrażenie.

4. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Doktor Monika Wróbel dwukrotnie kierowała projektami Narodowego Centrum Nauki. Były to: grant SONATA BIS „Społecznie indukowany afekt i *Wielka Dwójka*. Interakcyjny wpływ sprawczości i wspólnotowości na zarażanie afektywne” oraz grant SONATA 4 „Lubię Cię i czuje się tak, jak Ty – o roli atrakcyjności interpersonalnej w procesie zarażanie afektywnego”. Ponadto, habilitantka była głównym wykonawcą w projekcie Społeczne, psychologiczne i zdrowotne skutki pracoholizmu (grant MNiSW). Doktor Monika Wróbel kierowała także trzema projektami finansowanymi ze środków Uniwersytetu Łódzkiego (tzw. BST).

5. Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową

Habilitantka uzyskała szereg prestiżowych nagród krajowych (m.in. Nagrodę im. Solomona Ascha za najlepszy artykuł opublikowany przez młodego badacza na łamach czasopisma Psychologia Społeczna, nagrodę Teofrasta za książkę „Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi” oraz szereg różnego typu nagród Rektora Uniwersytetu Łódzkiego.

6. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Doktor Monika Wróbel wygłosiła bardzo wiele referatów na, w większości przypadków znaczących i prestiżowych, naukowych konferencjach psychologicznych - zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Można powiedzieć, że jej aktywność konferencyjna jest wręcz imponująca.

II Dorobek dydaktyczny, popularyzatorski, organizacyjny oraz współpraca międzynarodowa

1. Osiągnięcia dydaktyczne i w osiągnięcia w zakresie popularyzacji nauki

Doktor Monika Wróbel prowadziła różnorodne zajęcia dydaktyczne na studiach uniwersyteckich. Główne obszary prowadzonych przez nią zajęć to psychologia osobowości i różnic indywidualnych, psychologia międzykulturowa i psychologia społeczna. Prowadziła także specjalistyczne zajęcia na studiach podyplomowych.

Warto też podkreślić, że habilitantka jest współautorką rozdziału w podręczniku pod redakcją Elżbiety Bielawskiej-Batorowicz. Prowadziła liczne i zróżnicowane tematycznie warsztaty popularyzujące naukę, udzielała licznych wywiadów prasowych, dwukrotnie współorganizowała Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi.

Opieka nad studentami i doktorantami

Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego dwukrotnie uczestniczyła w przewodach doktorskich w charakterze promotora pomocniczego. Jedna obrona już się odbyła (zakończona pozytywnie), drugie przewód jest w trakcie procedowania. Była opiekunem naukowym studenckiego grantu badawczego. Prowadziła na studiach psychologicznych seminaria magisterskie, promując dotychczas 35 studentów. (Oczywiście zważywszy upływ czasu między złożeniem przez habilitantkę wniosku awansowego, a momentem, w którym sporządzam niniejszą recenzję (tj. zakończeniem roku akademickiego) liczba ta może już być wyższa).

Udział w komitetach redakcyjnych czasopism, aktywność recenzencka

Doktor Monika Wróbel regularnie recenzuje dla kilku czasopism psychologicznych indeksowanych w bazie Thompson Reuters (w tym tak znaczących jak *Personality and Individual Differences*, *Emotion Review*, czy *American Journal of Psychology*), co świadczy o jej rozpoznawalności w międzynarodowym świecie naukowym. Jest też recenzentką kilku innych czasopism. (Jako redaktor *Polish Psychological Bulletin*, mogę z pełną odpowiedzialnością dodać: recenzentką bardzo solidną i wnikliwą).

Członkostwo w organizacjach naukowych, komitetach, fundacjach i aktywność organizatorska

Doktor Monika Wróbel jest od roku 2015 członkiem *Komitetu Psychologii Polskiej Akademii Nauk*. Poza tym, należy do *Society for Personality and Social Psychology*, *Association for Psychological Science*, *Polskiego Towarzystwa Psychologicznego* i *Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej*.

Była też wielokrotnie członkiem komitetów organizacyjnych różnych ogólnopolskich konferencji, a także współorganizatorką symposium podczas *International Society for Research on Emotion Conference* w Amsterdamie.

2. Udział w konsorcjach i sieciach badawczych, uczestnictwo w programach europejskich, kierowanie projektami we współpracy z naukowcami z innych ośrodków lub z przedsiębiorcami

Habilitantka pełniła funkcję *section editora* w przedsięwzięciu *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*, redagując 79 haseł z obszaru psychologii emocji. Była też redaktorem numeru tematycznego *Emotions in interpersonal relationships* (wraz z M. Olszanowskim) w czasopiśmie *Annals of Psychology*.

Doktor Wróbel brała także udział w międzynarodowym projekcie *Cross-Cultural Validation of the Implicit Positive and Negative Affect Test*, kierowanym przez M. Quirina, jak

również w projekcie *Cross-cultural equivalence of the Emotional Contagion Scale* kierowanym przez L-O Lundquista.

3. Wykonywane ekspertyzy lub inne opracowania na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców

Doktor Monika Wróbel przygotowała ponad 100 recenzji materiałów szkoleniowych na zlecenie Instytutu Nauk Społeczno-Ekonomicznych w Łodzi.

4. Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Habilitantka nie odbywała formalnych staż zagranicznych.

PODSUMOWANIE

Doktor Monika Wróbel jest autorką szeregu publikacji, z których wiele ukazało się w prestiżowych czasopismach. Jej aktywność naukowa także w innych obszarach (udział w konferencjach, prace redakcyjne) nie budzi żadnych zastrzeżeń. Pozytywnie oceniam także działalność dydaktyczną i organizacyjną kandydatki do stopnia doktora habilitowanego. Nie

mam przeto wątpliwości, że w analizowanych wyżej obszarach podlegających ocenie spełnia ona wszelkie wymogi ustawowe.

OCENA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Tytuł osiągnięcia naukowego doktor Moniki Wróbel brzmi „Rola kontekstu społecznego w zarażaniu i kontrzarażaniu afektywnym” . W sensie formalnym na osiągnięcie to składa się jedna monografia „Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi” oraz cykl sześciu artykułów, które ukazały się w ostatnich czterech latach. Zacząć chciałbym od tego, że ponieważ habilitant powinien jako swoje osiągnięcie naukowe przedstawić monografię lub cykl publikacji, według pewnych interpretacji przepisów, przedstawienie monografii i cyklu artykułów nie jest dopuszczalne. Chcę w tym miejscu jednoznacznie stwierdzić, że według mnie jest rzeczą bezsporną, że monografia także jest publikacją, a więc cykl publikacji, na który składa się książka i artykuły **spełnia** wymogi ustawowe.

Książka została opublikowana w prestiżowym polskim wydawnictwie. Spośród wchodzących w zakres osiągnięcia artykułów, ponad połowa opublikowana została w czasopiśmie, znajdujących się na liście JCR. Wszystkie, oprócz jednej z tych czterech prac mają charakter wieloautorski, ale habilitantka ma w nich znaczący udział (procentowo sama szacuje go zazwyczaj na poziomie 60-80 %) i jest w nich pierwszym autorem. Dodajmy, że także w przypadku pozostałych artykułów jej udział jest największy.

Zarażanie emocjonalne jest problemem, który sytuuje się na styku psychologii społecznej i psychologii emocji. Samo zjawisko ma najczęściej charakter nieświadomy dla obu stron tego procesu (tj. „zarażającego” i „zarażanego”). Czyni to problem z jednej strony fascynującym, ale z drugiej – trudnym do empirycznego badania.

Monika Wróbel kwestionuje pogląd, że w procesie tym działają zawsze i jedynie procesy całkowicie automatyczne i niekontrolowane. Wydaje mi się, że zainteresowanie zarówno emocjami, jak i psychologia społeczna pozwoliło Monice Wróbel zwrócić baczną uwagę na rolę relacyjnych czynników społecznych w procesie zarażania emocjonalnego. W książce „Zarażanie afektywne. O procesie transferu emocji i nastroju między ludźmi” przedstawia Autorka interesującą poznawczo klasyfikację czynników modulujących przebieg indukcji afektu, wyodrębniając trzy grupy moderatorów: leżące po stronie nadawcy, odbiorcy i relacyjne. Dokładna analiza czynników należących do tej trzeciej grupy wydaje mi się najważniejszym wkładem habilitantki do wiedzy na temat zarażania emocjonalnego. Cała książka jest natomiast znakomitą i krytycznym przeglądem koncepcji teoretycznych i badań nad zjawiskiem transferu emocji.

Jedyna uwaga krytyczna (czy raczej polemiczna), która przyszła mi do głowy podczas tej lektury to niewystarczające, w mojej ocenie, nawiązanie do pokrewnego zjawiska, nazywanego w psychologii społecznej efektem kameleona. Badacze efektu kameleona koncentrują się wprawdzie raczej na gestach, pantomimice, czy ekspresjach werbalnych, ale także mamy tu do czynienia ze swoistym „zarażaniem”, bo osoby, które wchodzi w interakcję z daną osobą zaczynają ją naśladować. Pozostaje bardzo ciekawe pytanie o relacje między efektem kameleona (w Polsce szczególnie intensywnie zajmuje się tym z powodzeniem Wojciech Kulesza) a efektem zarażania emocjonalnego. Autorka oczywiście

pisze o efekcie kameleona, przywołując zarówno pionierskie na gruncie psychologii badania Chartrand i Burgha, omawia też badania Wojciecha Kuleszy i szereg innych eksperymentów, ale - przynajmniej w moim przekonaniu – kwestiom tym warto poświęcić znacznie więcej uwagi, Ad hoc można tu postawić szereg pytań, np.: czy podatność na bycie „zarażanym” emocjami i nastrojem jest skorelowana z podatnością na naśladowanie pantomimiki, czy konsekwencje zarażenia emocjami są takie same, jak konsekwencje naśladowania fraz werbalnych, itp., itd.

Można wspomniane relacje analizować także na innych poziomach. Dla przykładu, podczas gdy lubienie jest dla Moniki Wróbel moderatorem lub wręcz mediatorem wystąpienia społecznie indukowanego afektu, dla badaczy efektu kameleona jest ono natomiast przede wszystkim skutkiem naśladownictwa. Refleksja nad konfrontacją tych dwóch zjawisk związanych z naśladownictwem wydaje mi się więc, co najmniej potencjalnie, bardzo interesująca.

Ta drobna konstatacja nie zmienia oczywiście mojej nadzwyczaj pozytywnej oceny samej monografii. Jej struktura jest bardzo dobra, zawartość treściowa kompletna, język zrozumiały. Widać ogromne kompetencje merytoryczne oraz wnikliwość i zdrowy naukowy krytycyzm habilitantki.

Poszczególne autorskie odkrycia dotyczące emocjonalnego zarażania, są bardziej szczegółowo analizowane w poszczególnych artykułach, składających się na osiągnięcie naukowe. Podkreślić tu muszę ogromną dojrzałość kandydatki do stopnia doktora habilitowanego w planowaniu eksperymentów, statystycznej analizie danych, wnioskowaniu. Uwagę zwraca duża oryginalność pomysłów empirycznych doktor Moniki Wróbel (mnie szczególnie zaintrygowała analiza roli uśmiechu na twarzy mordercy). Ze wszystkich odkryć

szczegółowych za najbardziej doniosłe uważam to, które habilitantka nazywa hipotezą korekty. Rzeczywiście bardzo przekonująco wyjaśnia ona rozbieżności w wynikach różnych badań dotyczących efektu zarażania i znajduje dobre poparcie empiryczne. Tym samym, skłonny byłbym raczej mówić tu o efekcie korekty, a nie o hipotezie.

Nie mam najmniejszych wątpliwości, że Monika Wróbel jest znakomicie zorientowana w literaturze przedmiotu, a jej odkrycia empiryczne są nadzwyczaj doniosłe. Nad zjawiskiem zarażania afektywnego Monika Wróbel konsekwentnie pracuje już od wielu lat (temu zjawisku poświęcona była m.in. jej rozprawa doktorska) i w moim przekonaniu jest bezwzględnie najlepszym specjalistą w tym obszarze psychologii w naszym kraju.

Konkludując: Cykl publikacji składających się na osiągnięcie naukowe uważam nie tylko za wystarczająco solidny wkład w wiedzę na temat zarażania afektywnego, ale za kompetentne pokazanie oryginalnej i poznawczo zdecydowanie nieoczywistej perspektywy teoretycznej.

Uważam zatem, że habilitantka spełniła z naddatkiem wymogi ustawowe dotyczące jakości osiągnięcia naukowego.

OCENA POZOSTAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO

Pozostały dorobek naukowy habilitantki także mieści się w obszarze dwóch subdyscyplin, jakimi są psychologia społeczna i psychologia emocji. Większość z tych prac zdaje się dotyczyć podmiotowej podatności na zarażanie się emocjami innych osób. Choć dominują tu badania prowadzone w paradygmacie, który nie należy do moich ulubionych

(wypełnianie przez badanych różnych skal a potem analiza wyników robiona czasem wg. reguły „wyniki trzeba męczyć tak długo, aż zaczną zeznawać”), nie mam najmniejszych wątpliwości, że są to prace spełniające wszelkie wymogi metodologiczne. Dodam tu, że dominacja takich badań nie oznacza, że Monika Wróbel nie prowadziła też badań eksperymentalnych.

Przeciwnie: mierzyła w swoich eksperymentach podatność na zarażanie afektywne przy pomocy wskaźników behawioralnych. Powiedziałbym nawet, że moje marudzenie jest niejako na wyrost, bo na tle współczesnych badań psychologicznych, empiryczne dokonania Moniki Wróbel wręcz wyróżniają się wyjściem poza same werbalne deklaracje badanych osób.

Także w tych pracach zwraca uwagę znakomita orientacja habilitantki w literaturze przedmiotu, umiejętność stawiania ciekawych pytań badawczych i ich weryfikowania. Podoba mi się także „wchodzenie” przez habilitantkę w pewne nieoczywiste dla podejmowanej problematyki rejony – na przykład badania przez nią emocji w kontekście zawodowym, czy też eksploracje roli stanów afektywnych w percepcji humoru dyskredytującego.

Konkludując: nie mam wątpliwości, że pozostały dorobek naukowy doktor Moniki Wróbel należy uznać za spełniający wszelkie warunki do nadania jej stopnia doktora habilitowanego.

Ocena ogólna i konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej dane oraz moją o nich opinię, w świetle kryteriów określonych w Ustawie z dnia 14-go marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, wnoszę o nadanie doktor Monice Wróbel stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

(Dariusz Dołński)